

Beheer en herstel van kievitsbloemlanden

Verlag veldwerkplaats ----*Rivierenlandschap*

Rouveen, 19 april 2010

Inleiders: Albert Corporaal (WUR), Loekie van Tweel (Landschap Overijssel), Ruben Kluit (Natuurmonumenten) en Jeroen Bredenbeek (Staatsbosbeheer)

Over kievitsbloemlanden zijn er veel vragen. Welke (a)biotische omstandigheden zijn gunstig en hoe groot is de bandbreedte? Hoe zit het met de hydrologie? Is er een combinatie mogelijk van kievitsbloemen en weidevogels? Hoe kom je van dertig exemplaren naar onafzienbare vlaktes? Hoe keer je een teruglopende of verouderende stand? Tijdens deze veldwerkplaats zoeken we samen naar antwoorden.

Pythium

Verwelkingsziekte, veroorzaakt door de schimmel *Pythium*, slaat dus harder toe als de bloemen niet door hommels bestoven zijn. Maar de ziekte hangt ook samen met de grondwaterstand. Droge bodems warmen sneller op, waardoor de verwelkingsziekte omvangrijker voorkomt dan bij natte bodems die langer koud blijven.

Kievitsbloemen bloeien pas na 8 jaar. In veel populaties is er sprake van vergrijzing, vindt er geen verjonging plaats. Optimaal is een populatieverdeling van 1:2:3 (de vegetatieve jonge 'zwaarden' : de vegetatieve middeloude 'kandelaars' : bloeiende planten). Het beste voor een kievitsbloemgrasland is een gedempt watersysteem met veel lokale habitatvariatie, en traditioneel, hommelvriendelijk beheer.

Zomerkade verlagen

Loekie van Tweel (Landschap Overijssel), Ruben Kluit (Natuurmonumenten) en Jeroen Bredenbeek (Staatsbosbeheer) vertellen over hun praktijk van het beheren van kievitsbloemgraslanden. Volgens Van Tweel was het in de jaren '50 gebruikelijk om grote bossen kievitsbloemen te plukken voor moederdag (tweede zondag van mei). Dat wijst er op dat de bloeitijd de afgelopen decennia flink vervroegd is. Bovendien is de plant niet meer zo algemeen dat iedereen maar grote bossen kan plukken, en dat hangt toch vooral samen met de intensivering van de landbouw.

De graslanden van de terreinbeheerders zijn verpacht, maar met de voorwaarde dat er pas na 20 juni gemaaid mag worden, en dat er niet mag worden bemest. Het maaien gaat van binnen naar buiten en er wordt eventueel in augustus een tweede keer gemaaid of er wordt nabeweïd. Een andere voorwaarde is dat de boer het 1 november kort oplevert (om vervilting tegen te gaan bij inundatie). Soms is er daarna nog beweiding met schapen. Het is niet duidelijk hoe de verspreiding nu gaat, want er vindt nog geen inundatie plaats. Er moeten nog twee percelen verworven worden, en dan kan de zomerkade verlaagd worden.

Bredenbeek vertelt dat Staatsbosbeheer zo'n 360 hectare in eigendom heeft langs Vecht en Zwarte Water, waarvan zeker eenderde kievitsbloemvegetaties bevat. Hij laat zien dat in zijn gebied de beste vegetaties groeien op oude aankopen of recentere aankopen waar altijd al kievitsbloemen waren. Ook gaat het goed op plekken die niet al te hoog liggen en op zandige groeiplaatsen. In zijn ervaring vind je de goede soortenrijke groeiplaatsen toch meer op plekken waar tweemaal gehooid wordt dan op plekken met eenmaal hooi-

en plus nabeweidning. Geen of slechte vegetaties van kievitsbloemen liggen op percelen met modern agrarisch beheer, plekken die heel nat en laag zijn of juist hoog en droog, en in de polders met hoge zomerkades en daardoor weinig inundatie.

Het veld in

De middagexcursie beginnen we in het Veldiger Buitenland (waarbij 'buitenland' staat voor buitendijks gelegen land). Vroeger werd hier rivierwater ingelaten voor bemesting met modderrijk sediment. Nu vindt er bodemdaling plaats door lage waterpeilen in de omliggende gebieden. Albert Corporaal (WUR) vertelt dat op een zonnige dag als deze er volop hommels zouden moeten vliegen, dus de hele groep kijkt de hele middag uit naar hommels. Pas aan het eind van de middag vinden we er een paar, maar dat is volgens Corporaal veel te weinig voor de kievitsbloem. Blijkbaar zijn er niet veel voedselplaten voor de hommels aanwezig, of onvoldoende overwinteringsplekken op voldoende korte afstand. Dit kun je oplossen door stobben te laten liggen of hopen zand.

De lagere delen van die gebied zijn te nat voor de kievitsbloem. Het was ooit een akker, nu is er tot maart een hoog peil, waardoor het deels plas-dras is geworden.

Brommert

Vervolgens rijden we naar de Brommert, dat net half april droog is gevallen. Het wordt niet bemest. Hier bloeien duidelijk veel meer kievitsbloemen, waarvan de hangende kelkjes voortdurend in beweging zijn door het heersende briesje. We kunnen ons voorstellen dat hommels de infrarode harten van de bloemen als knipperlichtjes waarnemen. Hier komen we dan eindelijk enkele hommels tegen.

Deze lage landen waren altijd al hooilanden, en ook nu wordt er twee- soms driemaal per jaar gehooid. Er ontspint zich een discussie over de voor- en nadelen van naweiden. Kan het intrappen van zaad door vee gunstig zijn voor de kieming? Corporaal is daar niets over bekend. Wel weet hij dat kievitsbloem beter kiemt op kale bodem, en niet in een vervilte grasmatt. Voor volwassen planten maakt vervilting overigens niet meer uit.

Ook vragen diverse deelnemers hoe Corporaal aankijkt tegen het strooien van hooi om de verspreiding van kievitsbloem te bevorderen. Hij vindt dat op zich geen probleem,

maar benadrukt dat je wel altijd hooi moet nemen uit het eigen stroomgebied, zodat die zaden er in theorie bij inundatie ook op natuurlijke wijze hadden kunnen komen.

Evaluatie

Van Tweel van het Overijssels Landschap vindt vooral de rol van de hommels een eye-opener. Zij overweegt om bij aankoop van gebieden wellicht hooi van de overkant te gaan strooien. Zij concludeert dat het lastig blijft om twee doelen te verenigen, bijvoorbeeld weidevogels en kievitsbloemen. En dan is er nog de kwartelkoning, een hele bijzondere vogel waarbij je 100 meter om het nest pas na 1 augustus mag maaien. Dit kan verruiging in de hand werken

Ook Corporaal concludeert dat weidevogels en kievitsbloemen misschien vroeger verenigbaar waren, maar nu dat niet meer samen lijken te kunnen. Wel vindt hij het mooi dat alledrie de terreinbeheerders met grasland langs de Vecht en Zwarte Water aanwezig waren bij deze veldwerkplaats. Hij bepleit dat zij de monitoring op één manier gaan doen. Ook vindt hij dat ze de risico's beter kunnen spreiden als ze het samen aanpakken, want dit lukt toch echt beter op landschapsniveau. Een risico is bijvoorbeeld dat de waterhuishouding niet geheel goed te krijgen is. Jaarlijkse inundatie is overigens niet nodig, het mag ook minder vaak en kan ook kunstmatig. Bij het omvormen van landbouwgrond naar natuur moet je spelen met de mate van bemesting, er moet sprake zijn van een vorm van 'onderhoudsbemesting'.

Ten slotte plaatst Corporaal nog een kanttekening bij de 'aajibare' kievitsbloem: het gaan voor een soort is natuurlijk kicken, maar het hoeft geen bollenveld te worden. Soms kan het best 50% minder.

Meer informatie: albert.corporaal@wur.nl

